

ประวัติศาสตร์ชาติไทย

๑ ปฐมบรมกษัตริย์ “เมื่อกูขึ้นใหญ่ได้สืบเก้าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดมาที่ตาก พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนจับมาหัวขวา ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใส พ่อกูหนี ญญาพายจะแจ กูบ่หนี กูชี้ข้างเนกพล กูขับเข้าก่อนพ่อกู กูต่อข้างด้วยขุนสามชน ตนกูพุ่งข้าง ขุนสามชน.. ตัวชื่อมาสเมืองพาย ขุนสามชนพายหนี พ่อกูจึงขึ้นชื่อกู ชื่อพระรามคำแหง เมื่อกู พุ่งข้าง ขุนสามชน ” ข้อความในหลักศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๑ กล่าวถึงการชนช้างกับข้าศึกครั้งแรกของพ่อขุนรามคำแหงขณะมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา ทรงร่วมเดินทางไปรบกับ พระบิดา(ขุนศรีอินทราทิตย์) ในการทำศึกกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด (อ.แม่สอด จ.ตาก) และได้ชัยชนะ พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นกษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วง ซึ่งเป็น ปฐมบรมกษัตริย์ของไทย ทรงประดิษฐ์อักษรลายสือไทย และจัดให้มีการปกครอง แบบพ่อปกครองลูก ตลอดระยะเวลาที่พ่อขุนรามคำแหงทรงครองราชย์อยู่ ๔๐ ปี อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุด

๒ กบฏแผ่นดิน “ ครั้นสมเด็จพระบรมราชาหน่อ พุทธางกูร สิ้นพระชนม์ด้วยโรคไข้ทรพิษ พระรัฎฐาธิราชกุมารพระโอรส วัย ๕ พรรษา อันประสูติจากพระอัครชายาวัย ๑๗ พรรษา เป็นผู้ขึ้นครองราชย์แทนพระไชยราชาผู้ซึ่งดำรงพระยศเป็นพระอุปราช ระหว่างนั้นปีพ.ศ.๒๐๗๓ บ้านเมืองถูกบริหารโดยขุนนางทุจริตคือพระยายมราชบิดาของอัครชายา พระไชยราชาจึงให้สำเร็จโทษพระรัฎฐาธิราชตามราชประเพณีโบราณ และขึ้นครองราชย์แทน ออกรบปราบปรามหัวเมืองอยู่ตลอดจึงทรงแต่งตั้งพระเชียรราชาขึ้น เป็นพระอุปราชว่าราชการแทนพระองค์ที่กรุง อโยธยา

ต่อมาพระมเหสีของพระไชยราชา คือท้าวศรีสุดาจันทร์ได้ลักลอบมีความสัมพันธ์แบบชู้สาวกับขุนชินราช ผู้ดูแลหอพระ สมคบลอบวางยาพิษปลงพระชนม์พระไชยราชา พระยอดฟ้า โอรสพระไชยราชา จึงได้ขึ้นครองราชย์แทนขณะที่มีพระชนม์ ๑๐ พรรษา แต่ต่อมาก็ถูกท้าวศรีสุดาจันทร์ปลงพระชนม์อีกองค์หนึ่ง แล้วสถาปนา ขุนชินราชขึ้นเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า ขุน วรวงศา

ระหว่างนั้นพระเชียรราชาได้ทรงผนวชเพื่อเลี้ยงภัย ส่วนพระสุริโยทัยครองพระองค์อยู่ในวัง โดยมีขุนพิเรนทรเทพ ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสนาหอราชการ หลวงศรียศ คุ่มกั้นภัยให้ และต่อมาก็ได้ร่วมกันปลงพระชนม์ ขุนวรวงศา และท้าวศรีสุดาจันทร์ (ขึ้นมามีอำนาจเหนือราชบัลลังก์อยู่ชยาเป็นเวลา ๑ ปี ๒ เดือน กับอีก ๔๒ วัน)เสียบหัวประจาน ไว้ที่วัดร้าง แล้วอัญเชิญพระเชียรราชาให้ลาสิกขาบทขึ้นครองราชย์แทน ทรงพระนามว่าพระมหาจักรพรรดิ ครองราชย์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๕๑-๒๑๑๑

ในปี ๒๐๕๑ นี้เอง ที่ทางพม่า นำโดยกษัตริย์นามว่า พระเจ้าตะเบงชเวตี้ ทราบว่ากรุงศรีอยุธยาเกิดความวุ่นวายภายใน จึงฉวย โอกาสช่วงนี้คิดจะเข้าตี ได้จัดทัพทหาร ๓ หมื่น ช้างศึก ๓ ร้อย ม้าศึก ๒ พันตัว ยกทัพเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์เข้าเมืองกาญจนบุรี จับกรมการเมืองมาสอบ ถามจึงทราบว่าหลังจากพระมหาจักรพรรดิได้ขึ้นครองราชย์บ้านเมืองก็สงบดี แต่ พระเจ้าหงสาวดีได้ยกทัพมาแล้วจะถอยกลับก็กะไรอยู่ จึงขอเข้าไปขานเมืองเพื่อ ให้ชาวอยุธยาได้เกรงขาม เดินทางเข้าป่าโมกแล้วตั้งค่ายหลวงที่ทุ่งลุมพลีอยู่ ๓ วัน จากนั้นจึงยกทัพกลับไปกรุงหงสาวดี ”

๑ พระมหาวีรกษัตริศรีสุริโยทัยเมื่อปีพ.ศ.๒๐๕๑ พระเจ้าตะเบงชเวตี้ได้ยกกองทัพเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์ (กาญจนบุรี) ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณบ้าน โฝงผาง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงยกกองทัพออกไปตรวจดูข้าศึกที่ทุ่งภูเขาทอง ทรงเครื่องอสังการยุทธและได้ เสด็จทรงช้างต้นพลายแก้วจักรพรรดิเป็นพระคชาธาร มีพระสุริโยทัยเอกอัครมเหสี เสด็จมาด้วย ทรงใส่ชุดพระมหากษัตริย์เสด็จทรงช้างพลายทรงสุริยกษัตริย์เป็นพระ คชาธาร ส่วนพระโอรส(พระรามศวรและพระมหินทราราช)ได้ทรงช้างต้นพลาย มงคลจักรพาพและช้างต้นพลายพิมานจักรพรรดิตามลำดับ ทางฝ่ายพระเจ้าตะเบงชเวตี้ได้ทรงช้างพลายมงคลทวีป และพระเจ้าแปรทรงได้ ทรงช้างพลายเทวนาคพินาย(อนึ่ง ช้างของพมามีความสูงกว่าของไทยประมาณ ๑ คืบเจ็ดนิ้ว) รายละเอียดในการรบ จะขอนำข้อความจากพระราชพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขา ดังนี้ “ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชเจ้า ได้ขับพระคชาธารเข้าชนช้างกับกองหน้า พระเจ้าหงสาวดี พระคชาธารเสียทีให้หลังข้าศึก พระเจ้าแปร ได้ที่จึงขับพระคชาธา ตามไล่ช้างพระมหาจักรพรรดิ พระสุริโยทัยเห็นว่าพระราชสามีไม่พัวมือข้าศึกแน่ๆ แล้ว ด้วยทรงพระกตัญญูภาพจึงทรงขับพระคชาธารพลายทรงสุริยกษัตริย์เข้าออก รับ แต่พระคชาธารพระสุริโยทัยเสียทีข้าศึก พระเจ้าแปรจึงพัวด้วยพระแสงของ้าว ถูกพระอังกษพระสุริโยทัยขาดจนถึงราวพระถันประเทศสิ้นพระชนม์บนคอช้าง พระโอรสทั้ง ๒ พระองค์จึงขับพระคชาธารเข้าไปกั้นพระศพสมเด็จพระมารดาเข้า พระนคร ” ทรงทำยุทธหัตถี ณ.สมรภูมิทุ่งมะขามหย่อง ในวันอาทิตย์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๔ ปีวอก พ.ศ. ๒๐๕๑

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เชิญพระศพพระสุริโยทัย ไปประดิษฐานยังสวนหลวง หลังจากนั้นจึงทรงพระราชทานเพลิงศพ แล้วสร้างพระอารามตรงพระเมรุ โดยมีเจดีย์ใหญ่เรียกว่า ‘ วัดหลวงสบสวรรค์ ’ การศึกครั้งนั้นพม่ายังไม่สามารถจะตีไทยได้ และพระมหาจักรพรรดิทรงรับสั่งให้ พระมหาธรรมราชายกทัพของหัวเมืองทางเหนือลงมาตีทัพพม่าโดยด่วน ทัพพม่าจะ หนีไปทางด่านแม่ละเมา กองทัพไทยก็ไล่ตามมาตีๆเข้าตีพม่าล้มตายจำนวนมาก เกือบจะทันทัพหลวงของพระเจ้าหงสาวดีที่เมืองกำแพงเพชร ด้วยเล่ห์กลพม่าจึงได้ ชุ่มทหารไว้สองข้างทางคัดกรอยู่ พอกองทัพไทยผ่านเข้าไปจึงถูกล้อมจับตัวพระมหา ธรรมราชาและพระรามศวรได้ ทางพระมหาจักรพรรดิจึงทรง

ยอมสงบศึกเพื่อนำทั้ง สองพระองค์กลับมาโดยแลกกับช้างพลายศรีมงคลและพลายมวงทวิป
กองทัพพม่าจึงหนีกลับไป

พระราชานุญาตให้สมเด็จพระสุริโยทัย ประดิษฐานอยู่บริเวณทุ่งมะขามหย่อง ห่างจากวัดภูเขาทอง
ไปทางทิศเหนือ (สวนนก) จ.พระนครศรีอยุธยา

.....

๔ สงครามช้างเผือก“ เมื่อปีพ.ศ.๒๑๐๖ พระเจ้าหงสาวดีได้ส่งเครื่องราชบรรณาการ
มาถวายสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เพื่อจะทูลขอช้างเผือก ๒ ช้าง(เนื่องจากกรุงศรีอยุธยามีช้าง เผือก
อยู่ ๓ ช้าง) นับว่าเป็นกลอุบายเพื่อจะหาเรื่องยกทัพมาตีไทย ขุนศึกและ เสนาบดีจึงแบ่งออกเป็น
สองฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นด้วยที่จะประทานช้างเผือก ๒ ช้าง เพื่อป้องกันการเกิดศึกสงครามเพราะว่า
พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองมีความชำนาญ การศึกมาก ฝ่ายที่สองไม่เห็นด้วยที่จะประทานช้างเผือก(มี
พระรามศวร พระยา จักรี พระสุนทรสงคราม) เพราะจะเป็นการอ่อนข้อให้ ในวันข้างหน้าพระเจ้า
หงสา วดีจะต้องเอาไทยเป็นเมืองขึ้น สรุปก็คือให้หรือไม่ให้ก็จะดี

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงมีพระราชดำริไม่ประทานช้างเผือก แล้วมีพระราชสาส์นตอบกลับไป
ดังนี้ “ ช้างเผือกยอมเกิดสำหรับบุญบารมีของพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นเจ้าของ เมื่อพระเจ้าหงสาวดีได้
บำเพ็ญธรรมให้ไพร่พลคงจะได้ช้างเผือกมาสู่บารมีเป็นมั่นคงอย่าได้ทรงวิตกเลย” และรับสั่งให้
เตรียมไพร่พลพร้อมรบอย่างเข้มแข็ง ทางฝ่ายพระเจ้าหงสาวดีได้ยกทัพรวมพลที่เมืองเมาะตะมะ จัด
ทัพใหญ่ออก เป็น ๕ ทัพ มีเจ้าเมืองเชียงใหม่ควบคุมกองเรือเสบียง ล่องลงมาถึงเมืองตาก รวมไพร่
พลเป็นจำนวนประมาณ ๕ แสนคน ส่วนทางอยุธยาได้เตรียมพลพร้อมรบและเรือรบจำนวนมาก
เพื่อป้องกันการ โจมตีจากทัพหลวงของหงสาวดีทางด้านเจดีย์สามองค์ แต่ผิดคาดพม่ายกทัพ มาทาง
ด่านแม่ละเมาเข้าตีกำแพงเพชรได้เมืองแล้วแยกทัพไปตีสุโขทัย เนื่องด้วยทางสุโขทัยมีกำลังน้อย
กว่ามากแต่ก็สู้รบเป็นสามารถในที่สุดก็ถูกยึดเมือง จากนั้นพม่าจึงล้อมเมืองพิษณุโลก พระมหา
ธรรมราชาที่ต่อสู้เป็นสามารถเช่นกัน แต่เกิดไข้ทรพิษขึ้นในเมืองและเสบียงอาหารก็หมดจึงยอม
จำนน หลังจากที่พม่าได้หัวเมืองฝ่ายเหนือแล้วจึงบังคับให้พระมหาธรรมราชาและเจ้าเมืองถือนี่
กระทำสัตย์ให้อยู่ได้บังคับของพม่า พร้อมทั้งสั่งให้ยกทัพตามลงมาเพื่อตีกรุงศรีฯด้วย

กองทัพพม่ายกมาประชิดเขตเมืองใกล้ทุ่งลุมพินีพระมหาจักรพรรดิทรงให้กองทัพบก เรือ ระดมยิง
ใส่พม่าเป็นสามารถ แต่สู้ไม่ได้จึงถอย ทางพม่าจึงยึดได้ป้อมพระยาจักรี(ทุ่งลุมพินี) ป้อมจำปา ป้อม
พระยามหาเสนา(ทุ่งหันตรา) แล้วล้อมกรุงศรีฯอยู่นาน พระมหาจักรพรรดิทรงเห็นว่าพม่ามีกำลัง
มากกว่าที่จะออกไปรบเพื่อเอาชัย คงจะยากนัก จึงทรงสั่งให้เรือรบนำปืนใหญ่ล่องไปยิงทหารพม่า
เป็นการถ่วงเวลาให้ เสบียงอาหารหมดหรือเข้าฤดูน้ำหลากพม่าคงจะถอยไปเอง แต่พม่าได้เตรียมเรี

รบ และปืนใหญ่ม้าจำนวนมากยิงใส่เรือรบไทยพังเสียหายหมด แล้วตั้งปืนใหญ่ยิงเข้ามา ในพระนครทุกวัน ถูกชาวบ้านล้มตาย บ้านเรือน วัด เสียหายมาก ทางพระเจ้าหงสาวดีจึงมีสาสน์มาว่า จะรบต่อไปหรือยอมเป็นไมตรี เนื่องด้วยทางไทยเสียเปรียบมาก พระมหาจักรพรรดิจึงทรงยอมเป็นไมตรี ทำให้ฝ่ายไทยต้องเสียช้างเผือกจาก ๒ ช้าง เป็น ๔ ช้าง และทุกปีต้องส่งช้างให้ ๓๐ เชือก พร้อมเงิน ๓๐๐ ชั่ง จับตัวพระยาจักรี ไปเป็นตัวประกัน นอกจากนี้ยังจะขอเก็บภาษีอากรจากเมืองมะริดที่ขึ้นกับไทยอีกด้วย ขณะนั้นสมเด็จพระนเรศวรทรงพระชมมาอยู่ได้ ๕ พรรษาถูกนำเสด็จไปประทับที่กรุงหงสาวดีเพื่อเป็นองค์ประกันด้วย

๕ เสียกรุงครั้งแรก“ ปีพศ. ๒๑๑๒ ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พม่าผูุ้กรานยังพยายามจะตีไทยให้ได้ จากพงศาวดารได้กล่าวไว้ว่า ถึงแม้บุเรงนองจะเก่งในการศึกแต่ไม่เคยรบชนะไทยด้วยการนำทหารเข้าประจันบานเลย แต่จะใช้เล่ห์เหลี่ยมและอุบายต่างๆเข้าช่วยเสมอ จึงใช้วิธีทำให้ไทยแตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย โดยพม่ายกพระมหา ธรรมราชาให้เป็นใหญ่ทางเหนือ หลังจากพระมหาจักรพรรดิทรงเสด็จออกผนวช พระมหินทรราชขึ้นครองราชย์และทรงคิดกำจัดพระมหาธรรมราชา จึงส่งสาสน์ ไปถึงพระไชยเชษฐาผู้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุตให้ยกทัพมาตีพิษณุโลก ทางพระ มหาธรรมราชาจึงขอทหารจากเมืองหงสาวดีและกรุงศรีฯ ขึ้นมาช่วยป้องกันเมือง พระมหินทรฯ ทรงแกล้งส่งพระยาสิทธิราชเดโชยกทัพไปช่วย แท้จริงแล้วให้ร่วมกับ ทัพพระไชยเชษฐาตีพิษณุโลก แต่ว่าพระยาสิทธิราชเดโชแปรพักไปเข้ากับพระมหา ธรรมราชาแล้วทูลความจริงให้ทราบ พระมหาธรรมราชาจึงรับสั่งป้องกันเมืองไว้ ประจวบเหมาะกองทัพหงสาวดียกมาช่วยทัน กองทัพพระไชยเชษฐาจึงถอยกลับ เวียงจันทร์ เมื่อเหตุการณ์เริ่มบานปลายพระมหาจักรพรรดิทรงลาผนวช แล้วเสด็จขึ้นครอง ราชย์อีกครั้ง ทรงยกทัพขึ้นมาเมืองพิษณุโลก รับพระวิสุทธิกษัตริ์พร้อมด้วยโอรส ธิดาของพระมหาธรรมราชา(ขณะนั้นอยู่กรุงหงสาวดี) ลงมาเป็นองค์ประกันอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา

ทางพระมหาธรรมราชาเมื่อทราบข่าวพระอัครชายาและ โอรสธิดาถูกจับเป็นองค์ ประกันก็ทรงวิตกยิ่งนัก แล้วรีบส่งสาสน์ไปยังพระเจ้าหงสาวดีให้ยกทัพมาตีกรุง ศรีอยุธยาทั้งหมด ๗ ทัพ มีกำลังพลร่วม ๕ แสนคน ยกทัพมาทางด่านแม่ ละเมาเข้าเมืองกำแพงเพชร ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาเมื่อทราบว่าหัวเมืองทางเหนือเป็นของพม่าแล้ว จึงเตรียมรบ อยู่ที่พระนคร นำปืนนารายณ์สังหารยิงไปยังกองทัพพระเจ้าหงสาวดีที่ตั้งอยู่บริ เวณทุ่งลุมพลี ถูกทหาร ช้าง ม้าล้มตายจำนวนมาก พม่าจึงถอยทัพมาตั้งที่บ้าน พราหมณ์ให้พันทางปืน แล้วพระเจ้าหงสาวดีจึงเรียกประชุมการศึก พระมหาอุปราชเห็นสมควรให้ยกทัพเข้าตีไทยทุกด้านเพราะมีกำลังมากกว่า แต่พระเจ้า หงสาวดีไม่เห็นด้วยเพราะกรุงศรีอยุธยามีทำเลดีมีน้ำล้อมรอบ จึงสั่งให้ตีเฉพาะ ด้านตะวันออกเพราะคูเมืองแคบที่สุด พม่าพยายามจะทำสะพานข้ามคูเมืองแต่ ถูกทหารไทยยิงตายเป็นจำนวนมาก (ศพแล้วศพเล่าที่นำดินมาถมสะพาน)

ระหว่างการสงคราม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงประชวรและสวรรคตในเวลา ต่อมา พระเจ้าหงสาวดีได้โอกาสจึงสั่งให้ทหารเข้ามาตีพระนครด้านตะวันออก พร้อมๆกัน ฝ่ายไทยมีพระมหาทพนายกองรักษาด่านอย่างเต็มสามารถ ทำให้ พม่าล้มตายจำนวนมากจึงถอยข้ามคูกลับไป ไม่ได้ด้วยฝีมือต้องใช้เล่ห์กล พระเจ้าหงสาวดีจึงถามพระมหาธรรมราชาว่าจะ ทำอย่างไรให้ชนะศึกโดยเร็ว พระมหาธรรมราชาทรงแนะนำว่าพระยารามเป็นแม่ทัพ สำคัญให้ได้ตัวมากรียัดพระนครจักสำเร็จ จึงมีสาสน์มาถึงพระอัครชายาว่า

.... การศึกเกิดจากพระยารามที่อยู่งให้พี่น้องต้องทะเลาะกัน ถ้าส่งตัวพระยารามมา ให้พระเจ้าหงสาวดีจะยอมเป็นไมตรี ทางสมเด็จพระมหินทรีฯ ทรงอ่านสาสน์แล้ว ปรึกษากับข้าราชการต่างๆจึงเห็นสมควรสงบศึกเพราะผู้คนล้มตายกันมากแล้ว สมเด็จพระมหินทรีฯทรงรับสั่งให้ส่งพระสังฆราชออกไปเจรจาและส่งตัวพระยาราม ให้พระเจ้าหงสาวดี(บุเรงนอง)เพื่อเป็นไมตรี แต่พระเจ้าหงสาวดีขัดสัจย์ไว้สัจจะวาจา ไม่ยอมเป็น ไมตรี แต่กลับบอกว่าจะต้องยอมแพ้และเป็นเชลย ทำให้สมเด็จพระมหินทรีฯทรงพิโรธ โกรธเค้านในการกลับกลอกของบุเรงนองอย่างมาก ทรงรับ สั่งให้ขุนศึกทั้งหลายรักษาพระนครอย่างเข้มแข็ง ทางฝ่ายพม่าก็เห็นว่างานนี้ก็ยัง ติกรุงศรีอยุธยาไม่ได้ จึงส่งพระมหาธรรมราชามาเกลี้ยกล่อมให้ยอมแพ้ แต่ถูก ทหารไทยเอาปืน ไล่ยิงจนต้องหนีกลับไป ด้วยความเจ้าเล่ห์ของพระเจ้าหงสาวดีจึงคิดอุบายจะใช้เจ้าพระยาจักรีที่จับตัวได้ ตอนสงครามช้างเผือกเป็นไส้ศึก อนิจา..พระยาจักรียอมเนรคุณแผ่นดินไทยยอม เป็นไส้ศึกให้พม่า โดยวางแผนจำคุกพระยาจักรีในค่ายด้านตะวันออก แล้วแกล้ง ปล่อยให้หนีในตอนกลางคืน(มีเครื่องพันธนาการ โชคล่ามมาด้วย) รุ่งเช้าพม่าทำที เป็นตามหาแต่ไม่พบเลยจับตัวผู้คุมมาตัดหัวเสียบไว้ริมแม่น้ำเพื่อให้ไทยหลงกล สมเด็จพระมหินทรีฯทรงดิพระทัยที่พระยาจักรีหนีมาได้ จึงทรงแต่งตั้งให้เป็น ผู้บังคับบัญชาการรบแทนที่พระยาราม แผนชั่วร้ายจึงเริ่มขึ้นพระยาจักรีได้ใส่ ร้ายให้พระศรีสวราชว่าเป็นกบฏจึงถูกสำเร็จโทษ นอกจากนี้พระยาจักรียังได้ ย้ายแม่ทัพที่รบเก่งๆเอาไปไว้ในตำแหน่งที่ไม่สำคัญทำให้การป้องกันพระนคร เริ่มอ่อนแอ แผนชั่วร้ายได้ดำเนินมา ๒ เดือนเมื่อเห็นว่าได้เวลาอันควรพระยา จักรีจึงให้สัญญาณแก่พม่าเข้าตีกรุงศรีอยุธยาทุกด้าน ในที่สุดไทยจึงเสียกรุงแก่พม่าเพราะมีไส้ศึกคนขายชาติ (มิได้เสียกรุงเพราะ ความสามารถทางการรบ) รวมเวลาที่พม่าล้อมกรุงศรีฯเอาไว้ ๕ เดือน

คนทรยศต่อแผ่นดินยังมี พระยาพลเทพอีกหนึ่งคน ตามคำบอกกล่าวของ ชาวกรุงเก่าว่า “ เมื่อพระเจ้ากรุงศรีฯเห็นว่าทัพเริ่มแตกจึงรับสั่งให้ทหารปิด ประตูเมืองและรักษาหน้าที่เชิงเทินเอาไว้ให้มัน แต่ทางพระยาพลเทพผู้ทรยศ ได้แอบส่งอาวุธ เเสบียงอาหารให้พม่า พร้อมทั้งรับปากว่าจะเปิดประตูเมือง ทางด้านตะวันออกให้เมื่อพม่าบุกเข้าตี ”

๖ กรรมตามสนองหลังจากที่ไทยได้เสียกรุงแก่พม่าแล้ว (หลังจากพระมหาจักรพรรดิสวรรคต ๕ เดือน) พระเจ้าหงสาวดี(บุเรงนอง)ได้ให้พระมหาธรรมราชาปกครองกรุงศรีอยุธยา ซึ่ง

ขึ้นต่อกรุงหงสาวดี การรบครั้งนั้นถึงแม้จะชนะแต่พม่าก็เสียไพร่พลเป็นจำนวนมากมาย จึงกวาด
 ด้อนชาวเมืองไปเป็นเชลยจำนวนมากเหลือไว้เพียง ๑๐๐๐ คน ส่วนสมเด็จพระมหินทราธิราชและพระ
 ญาติรวมทั้งข้าราชการได้ถูกนำตัวไปไว้ยังเมืองหงสาวดี แต่สมเด็จพระมหินทราธิราชทรงประชวรและ
 สวรรคตระหว่างทาง พระมหาธรรมราชาได้ขอสมเด็จพระนเรศวรเพื่อมาช่วยราชการ ขณะนั้น
 พระองค์ มีพระชนมายุ ๑๕ พรรษา พระเจ้าบุเรงนองยินยอมแต่ต้องแลกกลับพระสุพรรณกัลยาณีซึ่ง
 เป็นพระพี่นางสมเด็จพระนเรศวร โดยนำไปเป็นพระชายาและองค์ประกันแทน ทางด้านพระยาจักรี
 ผู้ทรยศ ในพงศาวดารได้กล่าวว่า พระเจ้าบุเรงนองได้ให้เป็นเจ้าเมืองพิษณุโลกแต่ทางพระยาจักรีไม่
 ต้องการจะขอไปรับราชการที่กรุงหงสาวดี ฝ่ายบุเรงนองเลี้ยงพระยาจักรีไว้ไม่นานเพราะพระยา
 จักรีทรยศแม้กระทั่งแผ่นดินเกิด จึงพาลหาข้อผิดกล่าวโทษเพื่อประหารชีวิตเสีย (นี่เป็นกรรมตาม
 สนวนองในครั้งที่พระยาจักรีให้ร้ายพระศรีสวราชน้องยาเธอ จนถูกสำเร็จโทษ)

๗ เขมร สันกาลเนรคุณ เมื่อปีพ.ศ. ๒๐๑๕ ในรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิ (ช่วงเปลี่ยน
 แผ่นดินจากพระชัย ราชามาเป็นพระเทียรราชา หรือพระมหาจักรพรรดิ) กรุงหงสาวดีได้ยกทัพมาตี
 ไทย ฝ่ายเขมรพระยาละแวกเห็นได้ทีจึงยกทัพเข้ามาทางปราจีนบุรีกวาดต้อนผู้คน กลับไปเขมร
 จำนวนมาก หลังจากพม่ายกทัพกลับไปสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรง พิโรธมาก จึงทรงรับสั่งให้ยก
 ทัพไปถึงเมืองพระตะบองและละแวก พระยาละแวก เห็นท่าจะแพ้ในการศึกจึงมีราชสาสน์มากราบ
 ทูลพระมหาจักรพรรดิ จับใจความได้ว่า “ ข้าพระองค์ผู้ปกครองกัมพูชา มิได้เกรงพระบรมเดชานุ
 ภาพที่ไปกวาดต้อน คนจากปราจีนบุรี ขออย่าทรงพิโรธยกทัพมาตีเมือง ข้าพเจ้าจะนำเครื่องราช
 บรรณา การมาถวาย และเป็นข้าพระบาทตราบชั่วกัลปาวสาน ”

หลังจากนั้น ๓ วันพระยา ละแวกได้นำเครื่องราชบรรณาการพร้อมด้วยนักพระสุ โทและนักพระสุ
 ทันเป็นราชทูต มาเข้าเฝ้า ทางพระมหาจักรพรรดิก็จทรงคลายพิโรธและขอเอา โอรสทั้งสองไปเลี้ยง ดู
 พระยาละแวกก็ยอมจากนั้นก็กวาดต้อนคนชาวปราจีนบุรีกลับคืนมาฝั่ง ไทย ต่อมาไม่นานญวนได้
 ยึดเมืองละแวก ไทยจึงส่งกองทัพไปช่วยเพื่อตีเมืองคืนแต่ทำไม่สำเร็จ

ในปีพ.ศ. ๒๑๑๓ รัชสมัยพระมหาธรรมราชาหลังจากที่ไทยเสียกรุงให้แก่พม่าเพียงปีเดียว พระยา
 ละแวกจากเขมร ได้ถือโอกาสเข้ามาปล้นและตีเมืองนครนา-ยก(ทั้งที่เคยให้สัจจะว่าจะขอเป็นข้าพระ
 บาทกษัตริย์ไทยชั่วกัลปาวสาน) พระมหาธรรมราชาจึงทรงรับสั่งให้ยกทัพไปปราบ ให้ทหารนำปืน
 จำรงค์ยิง ไปถูกพระจำปาธิราชของเขมรตายคาที่บนคอช้าง ทัพของเขมรถอยกลับไปแต่ก็ย้อนกลับ
 มาปล้นเมืองอีกหลายครั้ง นอกจากนี้พระยาละแวกยังนำทัพมากวาดต้อนผู้คนแถวจันทบุรี ระยอง
 ฉะเชิง เทรากลับไปเขมรจำนวนมากด้วยความคดในข้ออ้างในกระดุกพระยาละแวกได้ยก ทัพมาถึง
 ปากน้ำพระประแดง โจมตีเมืองธนบุรีจับชาวเมืองธนบุรีและนนทบุรีเป็น เชลยจำนวนมาก เลยได้
 รวบรวมคนหมายจะตีกรุงศรีอยุธยา แต่งทัพเรือ ๓๐ ลำเข้าปล้นบ้านนายท้าย แต่โชคไม่ดีถูกปืน

ใหญ่ของไทยยังคงตายเป็นจำนวนมาก ฝ่ายเขมรแตกทัพหนีกลับไปทางพระประแดง (หนีไม่หนีเปล่า ยังกวาดต้อนผู้คนแถวสาครบุรีกลับไปอีกด้วย เลวจริงๆ)

ในปีพศ.๒๑๒๕ พระยาละแวกเห็นว่าไทยกำลังสู้ศึกหงสาวดีอยู่ จึงฉวยโอกาสยกทัพเข้ามาตีเมืองปราจีน สมเด็จพระนเรศวรทรงตรัสว่า “ พระยาละแวกคบคิดลับอีกแล้ว จึงต้องยกไปปราบให้ราบคราบ ” ผลการศึกกองทัพไทยไล่ตีเขมรไปจนสุดชายแดน ทหารเขมรล้มตายจำนวนมาก

ในปีพศ.๒๑๓๒ หลังจากสมเด็จพระนเรศวรครองราชย์ ทรงปรึกษาข้าราชการว่ากษัตริย์เขมรมีใจคิดไม่ซื่อเหมือนพระยาละแวก ชอบซ้ำเติมไทยในยามศึกกับพม่า จึงทรงมีพระราชดำริที่จะยกทัพไปแก้แค้นเอาโลหิตมาล้างพระบาท ทรงจัดกองทัพให้ไปตีเมืองปัตตบอง เมืองโพธิสัตว์ แล้วเข้าล้อมเมืองละแวกเอาไว้ ทรงล้อมเมืองนานถึง ๓ เดือนยังตีไม่ได้ เสบียงอาหารเริ่มลดน้อยลงจึงทรงรับสั่งให้ยกทัพกลับกรุงศรีอยุธยาไปก่อน แล้วจะเตรียมการมาตีในภายหลัง

๘ พระนเรศวรทรงแสดงฝีมือในการรบ... ปีพศ.๒๑๑๗ พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง ลี้พระชนม์ ราชบุตรชื่อมังเอิญหรือมังไซสิงห์ ได้ขึ้นครองราชย์ต่อพระนามว่าพระเจ้าันทบุเรงตามธรรมเนียมประเพณีแล้วบรรดาประเทศราชที่เป็นเมืองขึ้นจะต้องเดินทางไปถวายบังคมกษัตริย์องค์ใหม่แสดงความจงรักภักดีรวมทั้งไทยด้วย แต่ว่าเมืองคังมีเจ้าฟ้าไทยใหญ่เป็นผู้ครองนครไม่เดินทางมาร่วม หมายถึงกระด้างกระเดื่องคิดแข็งเมือง ทางพระเจ้าันทบุเรงได้สั่งให้ยกทัพไปปราบเมืองคัง เพื่อแสดงอำนาจบารมี โดยมีการจัดทัพเป็น ๓ กองทัพคือ ๑ กองทัพพระมหาอุปราชเป็นโอรสของพระเจ้าันทบุเรง มีชื่อเดิม มังสามเกียด หรือมังกะยอชะวา ๒ กองทัพพระสังกะตัตเป็นราชบุตรของพระเจ้าตองอู มีชื่อเดิม นัคจินหน่อง ๓ กองทัพสมเด็จพระนเรศวร เป็นโอรสของพระมหาธรรมราชาธิบดีไทย เมืองคังมีทำเลอยู่บนเขาทางขึ้นก็เป็นชอกเขา ยากต่อการเข้ายึด เริ่มการศึกทาง พระมหาอุปราชเข้าตีก่อนและแพ้ลงมา ครั้งที่สองให้พระสังกะตัตเข้าตีก็ไม่สำเร็จต่อไปเป็นหน้าที่ของสมเด็จพระนเรศวร ด้วยทรงพระปรีชาสามารถจึงตีเมืองคังได้สำเร็จและจับตัวเจ้าฟ้าไทยใหญ่มาถวายพระเจ้าันทบุเรงอีกด้วย การศึกครั้งนี้สร้างความอับอายให้พระเจ้าันทบุเรงมาก เพราะต้องการให้ราชโอรสชนะ ไซ้แต่เรื่องการศึกษาเท่านั้นในยามว่างก็มีการนำไก่ชนมาตีกัน ระหว่างไก่ของสมเด็จพระนเรศวรและพระมหาอุปราช ผลคือไก่ชนของพระนเรศวรตีชนะทำเอาพระมหาอุปราชเสียน้ำใจตรัสว่า “ ไก่เขลยตัวนี้เก่งจริงหนอ ” พระนเรศวร ทรงได้ยินดังนั้นจึงตรัสกลับไปว่า “ ไก่ตัวนี้อย่าว่าแต่จะพนันเอาเดิมพันเลย ถึงจะชนเอาบ้านเอาเมืองก็ได้ ” (ถ้าลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่สมัยที่สมเด็จพระนเรศวรทรงขับไล่เขมร การตีเมืองคัง ได้สำเร็จ จนถึงการชนไก่ จะเห็นว่าสมเด็จพระนเรศวรทรงมีพระบารมีเหนือกว่า ทางฝ่ายพม่ามากนัก)

๕ ...ทรงประกาศอิสรภาพ ปีพศ.๒๑๒๖ พระเจ้าอังวะคิดแข็งเมืองไม่ยอมขึ้นต่อหงสาวดี พระเจ้านันทบุเรงได้ สั่งให้ประเทศราช (เมืองแปร ตองอู เชียงใหม่ ลาว และกรุงศรีฯ) ยกทัพไปปราบ สมเด็จพระนเรศวรทรงรอโอกาสที่จะแข็งเมืองอยู่เช่นกัน จึงทรงเดินทัพช้าๆเพื่อรอ ฟังผลการรบ ถ้าทางหงสาวดีชนะก็จะทรงกวาดต้อนคนไทยกลับกรุงศรีอยุธยา แต่ถ้าทางหงสาวดีแพ้ก็จะทรงยกทัพไปตีซ้ำ แต่ว่าทางหงสาวดีก็ไม่ได้ไวใจสมเด็จพระนเรศวรอยู่แล้วจึงคิดจะกำจัด โดยสั่งให้พระยาเกียรติและพระยารามซึ่งเป็นมอญไปปรับเสด็จพระนเรศวรที่เมืองแครง รอดิชนาบหลังจากที่ทัพพระมหาอุปราชเข้าโจมตี ด้วยพระบารมีของสมเด็จพระนเรศวรทำให้พระยาเกียรติและพระยารามนำความ เข้ามาปรึกษามหาเถรคณัถงพระอาจารย์ พระมหาเถรคณัถงจึงนำเรื่องกราบทูลสมเด็จพระนเรศวรและเล่าความจริงทั้งหมดที่ทางหงสาวดีคิดไม่ซื่อ สมเด็จพระนเรศวรทรงเรียกประชุมแม่ทัพนายกอง นิมนต์พระมหาเถรคณัถงพร้อมด้วยพระยาทั้งสองเข้าร่วมประชุมพร้อมเพรียงกัน แล้วทรงเล่าเรื่องที่พระเจ้านันทบุเรงคิดไม่ซื่อจะหลอกฆ่าพระองค์ เวลาในการประกาศอิสรภาพได้มาถึงแล้ว สมเด็จพระนเรศวรทรงลงน้ำลงเหนือแผ่นดินด้วยสุวรรณภิงคาร(น้ำเต้าทอง) ทรงประกาศแก่เทพดาต่อหน้าที่ประชุมว่า " ตั้งแต่นี้ กรุงศรีอยุธยาขาดทางไมตรีกับกรุงหงสาวดี มิได้เป็นมิตรต่อกันดังแต่ก่อนสืบไป " พระราชพิธีนี้เกิดขึ้นในวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๑๒๗ ณ.เมืองแครง จากนั้นพระองค์ ทรงมีดำรัสถามชาวมอญที่อยู่ในเมืองแครงว่าจะอยู่ข้างไทยหรือพม่า ส่วนมากจะอยู่ข้างไทยแล้วทรงรับสั่งให้จัดทัพเพื่อ ไปตีเมืองหงสาวดี

สมเด็จพระนเรศวรทรงยกกองทัพข้ามแม่น้ำสะโตง จนจะถึงหงสาวดีก็ทราบข่าวว่าพระเจ้าหงสาวดีรับพระเจ้านัง และกำลังยกทัพกลับกรุงหงสาวดี สมเด็จพระนเรศวรทรงคิดพิจารณาแล้วว่า การจะตีหงสาวดีครั้งนี้คงไม่สำเร็จ จึงให้ทหารเที่ยวไปกระจายข่าวบอกชาวไทยที่ถูกพม่ากวาดต้อนมาให้เดินทาง กลับเมืองไทยได้จำนวนหมื่นเศษ สมเด็จพระนเรศวรทรงให้ชาวบ้านข้ามแม่น้ำ สะโตงไปจนหมด แล้วพระองค์ทรงอยู่คุมกองหลังข้ามแม่น้ำสะโตงเป็นชุดสุดท้าย(แสดงถึงความเป็นผู้นำที่ยอดเยี่ยมและกล้าหาญมาก) ขณะนั้นพระมหาอุปราช(มังสามเกียด) ได้จัดทัพติดตามมาให้สุรกรรมาเป็นกองหน้า แล้วมาทันกันที่แม่น้ำสะโตงซึ่งมีความกว้างประมาณ ๔๐๐ เมตร ทางพม่าก็ยิงปืนข้ามมาแต่ไม่ถูก สมเด็จพระนเรศวรทรงประทับอยู่บนคอช้างริมแม่น้ำทรงประทับพระแสงปียาว ๘ คืบหรือ ๒ เมตร ๒๕ เซ็นติเมตร (แล้วทรงอธิฐานถ้าการ กู้ชาติสำเร็จขอให้ยิงถูกข้าศึก) ทรงยิงไปถูกสุรกรรมาตายอยู่บนคอช้าง ทำให้พม่าเกรงกลัวและถอยทัพกลับไป พระแสงปืนต้นนี้มีนามว่า “ พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง ” หลังจากนั้นสมเด็จพระนเรศวรทรงเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา พร้อมด้วยพระมหาเถรคณัถงและพระยาเกียรติ พระยาราม และชาวมอญ โดยเดินทัพผ่านหัวเมืองมอญแล้วเข้าด่านเจดีย์สามองค์มาจนถึงกรุงศรีอยุธยา ทรงปูนบำเหน็จให้กับพระยามอญทั้งสอง และทรงแต่งตั้งพระมหาเถรคณัถงเป็นพระสังฆราชอีกด้วย

สมเด็จพระนเรศวรทรงราชสมภพที่เมืองพิษณุโลก เมื่อปีเถาะ พศ.๒๐๕๘ เป็นราชโอรสของสมเด็จพระมหาธรรมราชาและพระวิสุทธิกษัตริ์ ทรงมีพระพี่นางสุพรรณกัลยาณี และพระอนุชาสมเด็จพระเอกาทศรถ

๑๐ พิธีศรีสังปานกาล หัวเมืองทางเหนือเมืองกำแพงเพชรมีกองทัพพม่า แม่ทัพชื่อนันทสุราชสังครำ ควบคุมอยู่ สมเด็จพระนเรศวรทรงเกณฑ์ไพร่พลจากหัวเมืองเหนือ เพื่อเตรียมรบกับพม่าแต่พม่ามีอยู่สองเมืองที่ไม่ยอมเข้าร่วมคือ สวรรคโลกและพิษัย เพราะพระยาสวรรคโลกเห็นว่าสมเด็จพระนเรศวรมีไพร่พลน้อยกว่าหงสาวดีมากนัก จึงเอาตัวรอดไม่ยอมร่วมทัพด้วย แต่กลับรวมไพร่พลทั้งสองเมืองเข้าไปในเมืองสวรรคโลกตั้งมั่นคอยรับการโจมตีจากทางกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงทราบข่าว พระยาสวรรคโลกและพระยาพิษัยตั้งตน เป็นกบฏ พระองค์จึงทรงรับสั่งให้รวมพลกองทัพที่บ้านด่านลานหอย เดินทัพมาถึงสุโขทัยทรงให้ตั้งพลับพลาประทับอยู่บริเวณข้างวัดศรีชุม เนื่องด้วยไทยยังไม่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน พระองค์จึงทรงจัดให้มีพิธีศรีสังปานกาลให้ตักน้ำกระพัง โขยศรีที่ถือว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ อันมีสมเด็จพระร่วงมาทำนาพระพิพัฒน์- สัตยา ให้แม่ทัพนายกองและไพร่พลถือน้ำทำสัตย์ว่าจะต่อสู้ข้าศึกเพื่อกอบกู้บ้านเมืองไทยให้เป็นอิสระภาพเสร็จพิธีสมเด็จพระนเรศวรทรงยกทัพไปสวรรคโลกเพื่อปราบกบฏ ทรงให้โอกาสพระยาทั้งสองโดยส่งข้าหลวงไปร้องบอกว่าให้ออกมารับผิดเสีย พระองค์จะทรงอภัยให้ แต่พระยาทั้งสองไม่ยอม ซ้ำยังตัดหัวของข้าหลวงที่ชื่อสัตย์โยนออกมาอีก ทำให้สมเด็จพระนเรศวรทรงพิโรธมาก ทรงรับสั่งให้ตีเมืองสวรรคโลกให้ ใต้ หลังจากตีเมืองได้แล้วทรงรับสั่งให้จับตัวพระยาสวรรคโลกและพระยาพิษัย มาประหารชีวิตทันที

๑๑ แพ้ทั้งอาและหลาน ปีพศ.๒๑๒๗ หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพได้ ๗ เดือน พระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุงเรจึงจัดทัพสองทัพให้ยกมาตีไทย ทัพแรกมีพระยาพลิม (เป็นพระเจ้าอาของพระเจ้าหงสาวดี)คุมกำลังสามหมื่น โดยยกมาทางด้านเจดีย์สาม องค์ ทัพที่สองมีเจ้าเมืองเชียงใหม่ชื่อมังนรธาชอราชอนุชา ยกทัพบกและเรือมา จากเชียงใหม่มีกำลังพลหนึ่งแสน กองทัพพระยาพลิมยกเข้ามาถึงเมืองกาญจนบุรี(ถึงก่อนทัพเจ้าเมืองเชียงใหม่) สมเด็จพระนเรศวรทรงให้พระยาจักรียกทัพเรือ ไปยิงปืนใหญ่ดักข้าศึกแถวๆเมือง สุพรรณบุรี ทัพพม่าถูกปืนใหญ่แตกพ่ายหนีไปอยู่บนเขาพระยาแมน เจ้าพระยาสุโขทัยยกทัพไปหาพระยาแมน เข้าตีทัพพระยาพลิมแตกพ่ายหนี กระเจิง เจ้าพระยาสุโขทัยจึงสั่งให้ตามบดขยี้ข้าศึกจนถึงชายแดนเมืองกาญจนบุรี หลังจากทัพพระยาพลิมแตกพ่ายหนีกลับไป ได้สองอาทิตย์ กองทัพพระยาเชียงใหม่ได้เดินทัพมาถึงชัยนาท โดยที่ไม่ทราบข่าวการพ่ายแพ้ของพระยาพลิมจึงส่ง แม่ทัพและทหารจำนวนหนึ่งมาตั้งค่ายที่ปากน้ำบางพุทรา ทางสมเด็จพระนเรศวรทรงรับสั่งให้พระราชมนูยกทัพไปตีข้าศึกที่ปากน้ำบางพุทรา เมื่อไปถึงพระราชมนูเห็นว่ากำลังน้อยกว่ามาก(พม่ามีอยู่หนึ่งหมื่นห้าพันคน ไทย

มีสามพันสองร้อยคน) จึงแต่งกองโจรคอยดักฆ่าพม่าจนเสียชีวิตถอยกลับไปชัชนาท สุดท้ายทัพพม่าจึงถอยกลับไป

๑๒ พระแสงดาบคาบค่าย ปีพศ.๒๑๒๕ สมเด็จพระนเรศวรทรงสร้างวีรกรรมอย่างชายชาติทหารที่มีความกล้าหาญเหนือฝ่ายพม่าหลายครั้ง เนื่องด้วยทางพระเจ้าหงสาวดีนั้นทบุเรงยัง ไม่เจ็ดหลายในความพ่ายแพ้ จึงประ ชุมกองทัพจำนวนสองแสนห้าหมื่นคนยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ในช่วงต้นเดือนยี่ ข้าวในนาขังเกี่ยวไม่เสร็จ สมเด็จพระนเรศวรจึงรับสั่งให้เจ้าพระยากำแพงเพชร ยกทัพออกไปป้องกันชานาที่กำลั้งเกี่ยวข้าว พอทัพพม่าของพระมหาอุปราชยก ทัพมาถึงก็ให้ทัพม้าเข้าตีจนทัพเจ้าพระยากำแพงเพชรแตกพ่ายหนีเข้าเมือง สมเด็จพระนเรศวรทรงพิโรธอย่างมาก เพราะไทยไม่เคยแตกพ่ายแพ้ต่อข้าศึก อาจทำให้ทหารขวัญเสีย พระองค์และสมเด็จพระเอกาทศรถทรงเสด็จลงเรือพระที่นั่งออกไปรบทันที (สมเด็จพระเอกาทศรถทรงถูกกระสุนปืนแต่ไม่เป็นอะไร เพียงแค่ถลอกพระองค์ขาดเท่านั้น) ผลปรากฏว่าทรงยึดค่ายคืนมาได้ สมเด็จพระนเรศวรทรงรับสั่งประหารชีวิตเจ้าพระยากำแพงเพชร แต่โชคดีที่พระบิดาสมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงขอชีวิตเอาไว้ การศึกครั้งนี้พม่าหมายหมั้นจะตีกรุงศรีอยุธยาให้ได้ แต่ด้วยความแข็งแกร่งของทหารไทยจึงรักษาที่มั่นเอาไว้ได้เสมอ วีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรในการศึกมีดังนี้ ทรงเสด็จออกปล้นค่ายพม่าซึ่งเป็นทัพหน้าของหงสาวดี ข้าศึกแตกพ่ายถอยหนี พระองค์จึงไล่ตีมาจนถึงค่ายหลวงของพระเจ้าหงสาวดี ทรงเสด็จลงจากม้าคาบพระแสงดาบแล้วนำทหารปืนบัน ไคขึ้นกำแพงข้าศึก แต่ถูกพม่าใช้หอกแทงตกลงมาข้างล่างหลายครั้ง จึงทรงเสด็จกลับพระนคร พระแสงดาบนี้มีนามว่า “ พระแสงดาบคาบค่าย ” ในพงศาวดารกล่าวว่า พระเจ้าหงสาวดีทรงทราบการกระทำอันห้าวหาญของสมเด็จพระนเรศวร จึงทรงตรัสว่าถ้าพระนเรศวรออกมาอีกจะต้องจับพระองค์ ให้ได้ถึงแม้ว่าจะใช้ทหารมากมายเพียงใด จึงวางแผนให้ลักไวทำมุนำทหารจำนวนหนึ่งหมื่นคนไปดักจับ แน่นอนสมเด็จพระนเรศวรทรงออกไปปล้นค่ายหลวงพม่าอีก พม่าจึงใช้ทหารจำนวนน้อยเข้าล้อมให้พระองค์ไล่ตี เข้ามาจนถึงบริเวณที่ ลักไวทำมูชุ่มรออยู่ ลักไวทำมูจะเข้ามาจับพระองค์ สมเด็จพระนเรศวรจึงใช้พระแสงทวนแทงลักไวทำมูตายทันที แต่พระองค์ยังถูกล้อมอยู่และสู้กับทหารพม่าจำนวนมากนานร่วมชั่วโมง จนทัพไทยตามมาทันจึงเสด็จกลับพระนครได้ สุดท้ายกองทัพหงสาวดีบอบช้ำจากการสู้รบกับไทยอย่างมาก จึงถอยทัพกลับไปเช่นเดิม นี่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระบารมีและทรงพระปรีชาซึ่งทางด้านการรบของสมเด็จพระนเรศวร

.....

๑๓ สงครามยุทธหัตถี ปีพศ.๒๑๓๑ สมเด็จพระมหาธรรมราชาพระบิดาสวรรคต สมเด็จพระนเรศวรทรงขึ้นครองราชย์มีพระชนมายุ ๑๕ พรรษา ทางพระเจ้านันทบุเรงยังคิดจะปราบปรามไทยให้ได้ จึงจัดทัพให้พระมหาอุปราชยกทัพหลวงมีกำลังพลสองแสนคน ยกทัพมา

ทางด้านเจดีย์สามองค์ สมเด็จพระนเรศวรทราบข่าวจึงทรงใช้กลศึกในการรบเพราะมีทหารน้อยกว่ามาก สั่งให้กองทัพชุมนุมรออยู่แล้วแต่งทัพน้อยออกไปล่อข้าศึก ทางฝ่ายพระมหาอุปราชาเห็นดังนั้นจึงประมาทยกทัพเข้าไล่ตีจนมาถึงบริเวณที่ทัพไทยชุมนุมรออยู่จึงได้รับพุงกันด้วยสามารถจนถึงชั้นตะลุมบอน ทัพพม่าแตกพ่ายหนีกระเจิดกระเจิง ทัพไทยไล่ตามมาติดๆเกือบจะจับพระมหาอุปราชาได้ เหตุการณ์ครั้งนั้นสร้างความอับอายศอสูให้พระเจ้าันนทบุเรงอย่างมาก เพราะ้วยกทัพไปหลายแสนยังแพ้กลับมา จึงทรงให้แก้ตัวใหม่อีกครั้งคราวนี้พระมหาอุปราชานำกองทัพทหารจำนวนสองแสนสี่หมื่นคนหมายจะชนะศึกครั้งนี้ ประมาณปลายปี พศ.๒๑๑๕ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงทราบว่าพม่าจะยกทัพใหญ่มาตีไทยอีกแล้ว จึงทรงเตรียมไพร่พลมีกำลังหนึ่งแสนคน เดินทางออกจากบ้านป่าโมกไปสุพรรณบุรีข้ามน้ำตรงท่าท้าวอุทอง และตั้งค่ายหลวงบริเวณหนองสาหร่าย รุ่งเช้าของวันจันทร์เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ปีมะโรง พศ.๒๑๑๕ สมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถทรงพระองค์เครื่องพิชัยยุทธ สมเด็จพระนเรศวรทรงช้านามเจ้าพระยาไชยานุภาพเป็นคชาสาร ทางสมเด็จพระเอกาทศรถทรงช้านามเจ้าพระยาปราบไตรจักรเป็นคชาสาร ช้างทรงของทั้งสองพระองค์นั้นเป็นช้างชนะงาที่กำลังตกมัน ในระหว่างการรบจึงวิ่งไล่ตามพม่าหลงเข้าไปในแดนพม่าจะมีเพียงทหารรักษาพระองค์และจตุลึงคบาลเท่านั้นที่ติดตามไป ช้างทรงของสองพระองค์หลงเข้าไปลึกลับประมาณร้อยเส้น และ ตกอยู่ในวงล้อมข้าศึก ด้วยพระปฏิภาณไหวพริบของสมเด็จพระนเรศวรทรงเห็นว่าเป็นการเสียเปรียบข้าศึก จึงได้ทรงทำทนายให้พระมหาอุปราชาออกมาชนช้างทำยุทธหัตถี เพื่อเป็นเกียรติในการรบแก่ไพร่พล พระมหาอุปราชาได้ยินดังนั้นจึงทรงช้างพลายพัทธกอกเข้าชนเจ้าพระยาไชยานุภาพเสียหลัก พระมหาอุปราชาทรงฟันด้วยพระแสงของ้าว แต่สมเด็จพระนเรศวรทรงเบี่ยงหลบทันจึงฟันถูกพระมालาหนึ่งขาด จากนั้นเจ้าพระยาไชยานุภาพชนพลายพัทธกอกเสียหลักสมเด็จพระนเรศวรทรงฟันด้วยพระแสงของ้าวถูกพระมหาอุปราชา เข้าที่ไหล่ขวา ลิ้นพระชนม์อยู่บนคอช้าง (เป็นการชดใช้กรรมสมัยที่พระเจ้าแปรฟันพระแสงของ้าวถูกพระสุริโยทัยสิ้นพระชนม์ชีพ) ส่วนสมเด็จพระเอกาทศรถก็ทรงฟันเจ้าเมืองจาปะรีเสียชีวิตเช่นกัน ทหารพม่าเห็นว่าแพ้แน่แล้วจึงใช้ปืนยิงใส่สมเด็จพระนเรศวรทรงได้รับบาดเจ็บ ทันใดนั้นทัพหลวงไทยตามมาช่วยทันจึงรับทั้งสองพระองค์กลับพระนคร พม่าก็ยกทัพกลับไป

(สถานที่ทำยุทธหัตถี ปัจจุบันคือ ต.ดอนเจดีย์ ห่างจากหนองสาหร่าย ๑๐๐ เส้น จ.สุพรรณบุรี)

ช้างเจ้าพระยาไชยานุภาพได้รับพระราชทานนามว่า เจ้าพระยาปราบหงสาวดี

พระแสงของ้าวได้พระราชทานนามว่า เจ้าพระยาแสนพลพ่าย

พระมालาหนังที่ถูกฟันขาดได้พระราชทานนามว่า พระมालาเบี่ยง

สมเด็จพระนเรศวรทรงรับสั่งให้สร้างเจดีย์ใหญ่ชื่อ “ เจดีย์ชัยมงคล ” ในวัดใหญ่ชัยมงคล จ. พระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศที่ทรงทำยุทธหัตถีชนะ

๑๔ พระสุพรรณกัลยาณี คงยังจำกันได้ที่มีการแลกองค์ประกันระหว่างสมเด็จพระนเรศวรกับพระสุพรรณกัลยาณีพระพี่นางประมาณปีพ.ศ.๒๑๑๒ หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรทรงทำยุทธหัตถีชนะพระมหาอุปราชแล้ว พระเจ้านันทบุเรงได้ทราบข่าวว่าโอรสสิ้นพระชนม์ก็พระพิโรธอย่างมาก ได้ลงโทษทัณฑ์แก่แม่ทัพนายกอง และพระสุพรรณกัลยาณี ดังหลักฐานจากพงศาวดารดังนี้

คำให้การขุนหลวงหาวัด (พระเจ้าอู่ทุมพร) “ พระเจ้านันทบุเรง(เดิมชื่อมังไซ สิงหาราช) รับสั่งให้เพชรฆาตนำเสนามอญรวมทั้งเจ็ดชั่วโคตร เอาไม้ลำทำค้ำเข้าแล้วบึ่งไฟให้ตายทั้งเจ็ดชั่วโคตร ยังไม่หน้าใจ พระเจ้านันทบุเรงเสด็จเข้าวัง เห็นพระพี่นางสุพรรณกัลยาณีบรรทมให้พระโอรสเสวยนมอยู่ด้วยความหือยมโหดผิดมนุษย์ จึงฟันด้วยพระแสงถูกพระพี่นางและโอรส และลูกในครรภ์อีกหนึ่งพระองค์สิ้นพระชนม์ทันที ”

คำให้การจากชาวกรุงเก่า “ พระเจ้านันทบุเรงรับสั่งให้นำตัวแม่ทัพนายกองที่ไปรบครั้งนั้นมาใส่ขังไฟให้ตายทั้งเป็น (โหดผิดมนุษย์จริงๆ) แล้วเข้าพระตำหนักของพระพี่นางสุพรรณกัลยาณีใช้พระแสงฟันพระพี่นางกับพระธิดาสิ้นพระชนม์คามือ ”

ก่อนที่พระพี่นางสุพรรณกัลยาณีจะถูกปลงพระชนม์ ได้ทรงมีรับสั่งให้พระองค์จันทรช่วยนำพระเกศาของพระพี่นางไปมอบให้สมเด็จพระนเรศวร และไม่นานนางสังหรณ์ของพระพี่นางก็เป็นจริง หลังจากที่พระพี่นางทรงสิ้นพระชนม์แล้ว พระองค์จันทรได้แอบหนีจากเมืองหงสาวดีพร้อมด้วยทหารมอญคนหนึ่ง (ทางหงสาวดีได้จัดพิธีศพให้พระพี่นางอย่างสมเกียรติ และปิดข่าวการสิ้นพระชนม์ไม่ให้ไทยทราบ ส่วนพระเจ้านันทบุเรงผู้หือยมโหดก็เป็นบ้าเสียสติไป) พระพี่นางมีพระชันษา ๔๑ พรรษาขณะสิ้นพระชนม์ องค์จันทรทรงหนีมาทาง อ.ปายและหยุดพักที่กระท่อมแห่งหนึ่ง ทหารพม่าตามมาทันจึงเผากระท่อมและฆ่าตัวเมียเจ้าของกระท่อมผู้ให้ที่พักพิงตายทั้งคู่ พม่าคิดว่าองค์จันทรคงจะตายในกองเพลิงแล้วจึงกลับเมือง องค์จันทรและทหารมอญใช้เวลาเดินทางจากกรุงหงสาวดีจนถึงกรุงศรีอยุธยาเวลา ๓ เดือนเศษ ครั้นถึงพระนครก็กราบทูลเรื่องการสิ้นพระชนม์ของพระสุพรรณกัลยาณีให้ทราบ บรรยาการในราชวังแห่งกรุงศรีอยุธยามีแต่ความโศกเศร้ายิ่งนัก สมเด็จพระนเรศวรทรงพระพิโรธอย่างมากทรงมีรับสั่งให้เตรียมไฟพลเพื่อยกทัพไปตีกรุงหงสาวดีจับตัวนันทบุเรงเจ้าผู้โหดหือยม ตัดหัวแล้วนำเลือดมาล้างดิน เช่นสรวงดวงวิญญาณที่คู่ หลังจากที่พระแม่เจ้าพระวิสุทธิกษัตริย์(พระมารดาของสมเด็จพระนเรศวร) ได้ทรง

ทราบข่าวการสิ้นพระชนม์ของพระพี่นางกีทรง โศกเศร้าและประชวรลง ไม่เกิน ๑ เดือนก็ทรง
สวรรคต

สมเด็จพระนเรศวรทรงรับสั่งให้สร้างพระเจดีย์บรรจุพระอัฐิพระสุพรรณกัลยาณี พระพี่นางที่วัดนี้
สุ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน พร้อมทั้งสร้างพระพุทธรูปองค์หนึ่งนามว่า พระพุทธรูปอุ้มเมือง เพื่ออุทิศ
ส่วนกุศลถวายให้พระพี่นาง

๑๕ ตีกรุงหงสาวดีล้างแค้น หลังจากจัดการถวายพระเพลิงพระบรมศพพระแม่เจ้า
สมเด็จพระนเรศวรทรงยกทัพไปตีกรุงหงสาวดีในปี พศ.๒๑๑๘ ทรงนำกำลังพลประมาณหนึ่งแสน
สองหมื่นคนเข้าไปล้อมเมืองหงสาวดีเอาไว้นาน ๑ เดือนยังตีไม่ได้ ทรงทราบข่าวว่า พระเจ้าแปร
พระเจ้าอังวะ และพระเจ้าตองอูยกทัพมาช่วยกรุงหงสาวดี สมเด็จพระนเรศวรจึงยกทัพกลับพระ
นคร ผ่านมา ๔ ปี พศ.๒๑๔๒ สมเด็จพระนเรศวรทรงจัดกองทัพเตรียมยกไปตีกรุงหงสาวดีอีกครั้ง
ทางเมืองยะไข่และตองอูทราบจึงเข้ามาสวามิภักดิ์ แต่กลับมีพระรูปหนึ่งชื่อมหาเถรเสียมเพริยมได้ยุ
ยงให้พระเจ้าตองอูบฏต่อไทย โดยเข้าตีหงสาวดีก่อนแต่ตีไม่สำเร็จจึงล้อมเมืองเอาไว้ ทางหงสาวดี
ทราบข่าวว่าสมเด็จพระนเรศวรทรงปราบกบฏมอญได้ จึงเปิดประตูเมืองรับพระเจ้าตองอูพร้อมทั้ง
มอบ อำนาจในการปกครองและบัญชาการรบให้ด้วย พระเจ้าตองอูจึงคิดจะหาพรรคพวกโดยยก
ราชธิดาของพระเจ้าหงสาวดีให้พระเจ้ายะไข่เพื่อให้กองทัพยะไข่ช่วย ต่อสู้กับกองทัพไทย(ไว้สัจจะ
เหมือนสมัยพระเจ้าบุเรงนอง) จากนั้นพระเจ้าตองอู จึงนำตัวพระเจ้าหงสาวดีไปไว้ยังเมืองตองอู
สมเด็จพระนเรศวรทรงยกทัพมาถึงหงสาวดี ทรงทราบว่าพระเจ้าหงสาวดีหนีไป อยู่เมืองตองอูก็
ทรงผิดหวังมาก จึงสั่งให้เผาเมืองหงสาวดีทิ้งเสียแล้วยกกองทัพไปล้อมเมืองตองอู เนื่องจากตองอู
เป็นเมืองใหญ่มีป้อมปราการแข็งแรง ช้ำมีคู เมืองที่กว้างและลึกอีกต่างหาก พระองค์ทรงตรัสว่า “
หากกูตีตองอูแล้วจับไอนั้นทบุงเรมาเช่นดวงวิญญาณของพิกูไม่ได้ ก็จะไม่เข้าพระนคร ” ทรงล้อม
เมืองอยู่ ๒ เดือนเสบียง อาหารเริ่มหมด ไข้ป่าก็มาก ทหารเจ็บป่วยหลายคนจึงทรงสั่งถอยทัพ และ
พระองค์ก็ได้เสด็จเข้าไปในพระบรมมหาราชวังนานร่วม ๓ ปี

๑๖ การทำศึกครั้งสุดท้ายของสมเด็จพระนเรศวร ในปีพศ.๒๑๔๗ พม่าเกิดการ
แตกแยกขึ้นเมื่อโอรสพระเจ้าตองอู(นัคนินหนอง) ลอบวางยาพิษให้พระเจ้าหงสาวดีสิ้นพระชนม์
เมืองอังวะจึงยกทัพมาตีหัวเมืองที่อยู่ทางเหนือของไทย สมเด็จพระนเรศวรทรงจัดกองทัพขึ้นยังทรง
จัดกองทัพใหญ่ มีกำลังพลหนึ่งแสนคนยกไปตีอังวะ ทรงให้พระอนุชาสมเด็จพระเอกาทศรถยก
ทัพไปทางเมืองฝาง ส่วนพระองค์ยกทัพมาทางเมืองหาง ฤ จะสิ้นบุญบารมีจอมกษัตริย์นักรบ
สมเด็จพระนเรศวรทรงพระประชวรเป็นไข้หวัระลอกขึ้นบริเวณพระพักตร์รามเป็นบาดทะยัก ทรง
รับสั่งให้ทหารไปเชิญเสด็จ พระอนุชาสมเด็จพระเอกาทศรถมาเฝ้าพระองค์ได้ ๓ วัน สมเด็จพระ
นเรศวรก็ ทรงสวรรคต ณ.เมืองหาง

รวมเวลาที่พระองค์ทรงตราการศึกษสงครามเพื่อ กอบกู้ชาติบ้านเมืองเป็นเวลา ๒๐ ปี (ตั้งแต่ พศ.๒๑๒๗ - ๒๑๔๗) เราชาวไทย ซึ่งเป็นลูกหลาน เหลน ของพระองค์ท่านจึงควรภาคภูมิใจที่ได้ เกิดมาเป็นลูกไทยชาตินักรบ

๑๗ คิตุกรานไทยกรรมจึงตามสนอง ในปีพศ.๒๓๐๐ พม่าถูกมอญเข้ายึดครองอยู่ได้ อำนาจถึง ๗ ปี แต่มีพรานป่าชาวพม่าชื่อมั่งองใจยะ รบชนะมอญและยึดเมืองกิน มั่งองใจยะจึง ตั้งตนขึ้นเป็น กษัตริย์พม่าชื่อ พระเจ้าอลองพญา ประมาณปี พศ.๒๓๐๒ ด้วยความชอบรุกราน บ้านเมืองผู้อื่นพระเจ้าอลองพญาจึงจัดทัพมาตีไทย (เพราะทราบที่กำลังทหารของ ทพช่วงนั้น อ่อนแอ) ทางด่านสิงขร ประจวบฯ เพชรบุรี กาญจนบุรี มุ่งเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา ทางพม่าเลยได้ใจที่จะตีเอากรุงศรีอยุธยาให้ได้ พระเจ้าอลองพญาสั่งให้ ตั้งปืนใหญ่ยิงเข้ามาในพระนคร โดยเป็นคนจุดไฟยิงปืนใหญ่เองแต่ปืนใหญ่ระเบิด ถูกพระเจ้าอลองพญาอาการสาหัส(กรรมสนอง) พม่าจึงถอยทัพกลับมาทางด่าน แม่ละเมา และพระเจ้าอลองพญาสิ้นพระชนม์ที่เมืองตาก

ในปีพศ.๒๓๐๖ เมื่อพระเจ้ามั่งระได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระบิดาที่สิ้นพระชนม์จากปืนใหญ่ ด้วยสายเลือดของผู้รุกรานจึงจัดทัพมาตีไทย ให้แม่ทัพมังมหานรธา ยกทัพมาตีทวาย ตะนาวศรี รัตนองชุมพร ประจวบฯ จนถึงเพชรบุรี แต่ทัพไทย นำโดยพระยาตากสินหรือพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระยาพิพัฒน์โกษาได้ต่อสู้กับพม่าเป็นสามารถจนทัพพม่าแตกพ่ายหนีกลับไป

๑๘ ศักบางระจัน วีรชนผู้รักชาติ ในปีพศ.๒๓๐๘ พระเจ้ามั่งระคิดจะตีกรุงศรีฯให้ได้ จึงส่งกองทัพซึ่งมีเนเมียวสีหบดีและมังมหานรธาเป็นแม่ทัพ (ฝ่ายไทยพระเจ้าเอกทัศขึ้นครองราชย์ต่อจาก พระอนุชา พระบิดาคือ สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ก่อนที่พระบิดาจะสวรรคตได้ทรง คำรัสไว้ว่า “ เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี (พระเจ้าเอกทัศ หรือ ขุนหลวงจี่เรื่อน) นั้น โฉดเขรา ไรสติปัญญา ถ้าได้ครองแผ่นดินจะทำให้แผ่นดินเกิดภัยพิบัติ จึงมีรับสั่งให้ไปบวชเสวยอย่างมาอยู่ราชการแผ่นดิน ”)

ที่เมืองวิเศษชัยชาญมีคนไทยชื่อ นายแท่น นายโชติ นายอิน นายเมือง นายดอก (บ้านกล้วย) นายทองแก้ว(บ้านโพธิ์ทะเล) ได้ช่วยกันสู้กับพม่าและฆ่าพม่าตายไป ๒๐ คน แล้วหนีมาที่บ้านบางระจัน ได้ร่วมกับชาวบ้านบางระจันนิมนต์พระสงฆ์พระอาจารย์ธรรมโชติ(วัดเขานางบวช)มาปลุกเสกคาถาอาคมให้หนังเหนียวมีกำลังใจสู้ ศึกกับพม่า ชาวบ้านรวมกันได้ประมาณ ๔๐๐ คน มีหัวหน้าคือ ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองเหม็น นายจันท์หนวดเขี้ยว และนายทองแสงใหญ่ พม่ายกทัพมาตีถึง ๗ ครั้งด้วยกันก็มีอาจเอาชนะชาวบ้านบางระจันได้ แต่บังเอิญมีชาวมอญชื่อสุกี้(เป็นมอญที่อาศัยอยู่ในไทย) จันอาสารบกับไทย ใช้วิธีใจเย็นสู้กับชาวบ้านเพราะรู้ว่าชาวบ้านใจร้อน รบกันอยู่นานชาวบ้านก็มีใบบอกไปถึงกรุงศรีฯ เพื่อขอปืนใหญ่และกระสุนปืนแต่ได้รับการปฏิเสธ เพียงแต่ส่ง

นายกองมาช่วยดู ชาวบ้านจึงช่วยกันนำเศษทองเหลืองที่เรียไรมาได้มาหล่อปืนใหญ่ ๒ กระบอก แต่
ว่าปืนราวใช้งานไม่ได้ สู้ก็เห็นว่าไทยเริ่มอ่อนแอจึงให้ขุดอุโมงค์เข้าไปใกล้ค่ายบางระจันแล้วเอาปืน
ใหญ่ตั้งหอสูงระดมยิงใส่ค่ายจนค่ายแตก ทำให้ไทยต้องเสียค่ายบางระจันแก่พม่า (พร้อมด้วยเลือด
เนื้อของวีรชนชาวบางระจัน) ค่ายบางระจันถูกพม่าตีแตกในวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ปีกอ พศ.
๒๓๐๕ รวมระยะเวลาที่วีรชนชาวบางระจันต่อสู้ยาวนานถึง ๕ เดือน

ด้วยวีรกรรมนี้รัฐบาลไทย จึงกำหนดให้วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ เป็น “ วันวีรชนค่ายบางระจัน ”

๑๕ เสียกรุงครั้งที่สองเพราะกษัตริย์ ความเดิมหลังจากสมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงสวรรคตก็ได้
ให้เจ้าฟ้ากรมขุนพรหมนิมิตขึ้นครองราชย์พระนามว่า พระเจ้าอุทุมพร ทรงครองราชย์ได้เดือนเศษ
จะต้องอุปสมบท จึงให้เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรีขึ้นครองราชย์ต่อพระนามว่า พระเจ้าเอกทัศ
หรือชาวบ้านเรียกขุนหลวงจี่เรือน เมื่อพระเจ้าเอกทัศขึ้นครองราชย์ก็เกิดลางร้ายต่างๆซึ่งอาจจะ
เป็นลางบอกเหตุให้เสียกรุงดังพระคำรัสของพระบิดา พม่ายกทัพเข้าประชิดพระนคร แม่ทัพไทย
ตั้งปืนใหญ่ยิงปะทะพม่าแต่กลับถูกสังหาร เพราะเกรงว่าสนมในวังจะตกใจเสียปืนใหญ่ (นี่ละ
หนที่เขาวัวอย่าให้คนไม่มีฝีมืออำนาจ) ในที่สุดพม่าเริ่มจุดไฟเผาเรือกำแพงเมืองจนพังลงมา และเริ่ม
บุกเข้ายึดพระนครได้ในวันที่ ๕ เมษายน พศ.๒๓๑๐ เวลาสองทุ่มเศษ พม่าใช้เวลาล้อมเมืองอยู่ นาน
๑๔ เดือน กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยอยู่ยาวนานถึง ๔๑๗ ปี ๓ เดือน เพราะชะตาเมือง
.....

๒๐ การกู้อิสรภาพโดยพระเจ้าตากสิน หลังจากที่พม่าเข้ายึดพระนครกรุงศรีอยุธยาได้
แล้ว ทหารพม่าก็กระทำตัวตั้งโจรป่าจุดไฟเผาวัดวาอาราม ราชวัง ปราสาทราชมนเทียร ปล้นเอา
ทรัพย์สินแก้ว แหวนเงินทอง จับชาวบ้านมาทรมานเพื่อสอบถามที่ซ่อนทรัพย์สินไว้ที่ใด นอกจากนี้
ทหารพม่ายังเอาไปสุ่มหลอมเอาทองคำที่ห่อหุ้มองค์พระพุทธรูปในวิหารหลวงวัด พระศรีสรรเพชญ
กลับไปด้วย(นี่คือการปล้นเมืองมิใช่การทำศึกสงครามอย่างอาจหาญ)

สมเด็จพระเจ้าตากสิน ได้ร่วมรบขณะกรุงศรีฯถูกพม่าเข้าตี ก่อนที่จะเสียกรุงประมาณ ๓ เดือนพระ
เจ้าตากสินได้สั่งยิงปืนใหญ่โดยไม่ได้รับอนุญาตจากข้าราชการฝ่ายใน (ที่ประจบสอพลอ)จึงถูก
ภาคทัณฑ์ และทรงเห็นทหารไทยในขณะนั้นสู้รบอย่างขาดกลัวยิ่งทำให้พระองค์ทรงท้อพระทัย
มาก จึงรวบรวมทหารได้ ๕๐๐ คน เมื่อย่ำค่ำก็เดินทางออกจากค่ายวัดพิชัย ติฝ่าทัพพม่าหนีไปทางด้
ทิศตะวันออก (บ้านโพธิ์สาวหาญ) เดินทัพลงมาจากบ้านพรานนกแขวงเมืองปราจีนบุรี ก็ต้องรบกับ
พม่าเป็นระยะๆ ในวันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ปีกอ พศ.๒๓๐๕ กองทัพของพระเจ้าตากเดินทาง
มาถึงเมืองระยองตั้งค่ายมั่นอยู่ที่วัดลุ่มเขตบ้านท่าประคู้ จากนั้นก็ทราบข่าวว่ามีเจ้าเมืองข้าราชการ

บางคนในเมืองระยองจะคิดคบอุปถัมภ์ค่า พระเจ้าตากสินจึงสั่งให้ดับไฟในค่ายแล้วคัดกรองจนพวก กบฏบุกเข้ามา ทหารของพระเจ้าตากก็สู้รบจนชนะ จากนั้นจึงส่งหนังสือไปยังพระยาจันทบุรีเพื่อ ขอเสียดียง แต่กลับไม่ได้รับความร่วมมือ พระเจ้าตากทรงยกทัพไปตีขุนรามหมื่นช่องที่เมืองแกลง แดกทัพหนีไปอยู่ จันทบุรี แล้วพระองค์ได้ยกทัพเข้าตีเมืองชลบุรีซึ่งมีนายทองอยู่ นกเล็กเป็นใหญ่ อยู่ ทางนายทองอยู่เห็นว่าสู้ไม่ได้จึงยอม พระเจ้าตากทรงแต่งตั้งให้นายทองอยู่ เป็นพระยาอนุราฐ บุรีเจ้าเมืองชลบุรี ทางพระยาจันทบุรีก็จะกำจัดพระเจ้าตากจึงออกอุบายให้พระสงฆ์ ๔ รูปเป็นชุด เจริญพระเจ้าตากเข้าเมืองจันทบุรี ด้วยเศษพระพุทธรูปคนหวังดีแอบมาบอกว่าเป็น กลลวงของพระยา จันทบุรี พระเจ้าตากจึงไม่เข้าเมืองทรงยกทัพมาอยู่ที่ริมเมือง ทรงมองเห็นว่ากองทัพเมืองจันทบุรี เข้มแข็งมากการที่จะตีหักเอาเมืองคงยากยิ่ง จึงทรงสร้างขวัญกำลังใจให้ทหาร โดยสั่งว่า

“ หลังจากกินข้าวเย็นแล้วให้ทุบหม้อข้าวทิ้งให้หมด เราจะไปกินข้าวเช้าในเมืองจันทบุรี ” เวลา ประมาณตีสามพระเจ้าตากขึ้นช้างพังศรีบุญชูร พุ่งเข้าชนประตูเมืองและยิงปืนเป็นสัญญาณให้ ทหารสู้รบ ประตูเมืองพังลงทหารของพระเจ้าตากเข้ายึดเมืองจันทบุรีได้สำเร็จ ส่วนพระยาจันทบุรีก็ หนีไปอยู่เมืองบันทายมาศ พระเจ้าตากได้ยกทัพไปตีเมืองตราด และเริ่มต่อเรือรบจำนวนมาก สะสม อาวุธมากมายเตรียมเอาไว้ ฤดูฝนล่องไปสามารถต่อเรือได้ ๑๐๐ ลำมีกำลังทหาร ไทย และจีนสี่พัน เศษ พวกชาวบ้านมาแจ้งแก่พระเจ้าตากว่า พระยาอนุราฐบุรี (นาย ทองอยู่ นกเล็ก) เป็นโจรปล้นเรือ ลินค้า พระเจ้าตากจึงสั่งให้ประหารชีวิตเสีย

พระเจ้าตากยกทัพเรือออกจากจันทบุรีมุ่งเข้าสู่ปากน้ำเจ้าพระยา นายทองอินเป็น คนไทยที่พม่าให้ รักษาเมืองธนบุรีไว้ได้แข็งขាំให้สู้ก็แม่ทัพพม่าทราบ ว่า พระเจ้าตากได้ยกทัพมาแล้ว พระเจ้าตาก ทรงตีเมืองธนบุรีได้แล้วส่งประหารนายทองอิน คนไทยที่ขายชาติทันที เสร็จแล้วจึงยกทัพไปกรุง ศรีอยุธยา ทางฝ่ายพม่านายทัพสุกี้ได้ตั้งมั่นอยู่ที่ค่ายฟากตะวันตก พระเจ้าตากให้ทหารยกทัพเข้าตี ค่ายฟากตะวันออกก่อน เมื่อตีได้ค่ายแล้วจึงจัดเตรียมบันไดไว้พาดป็นค่ายฟากตะวันตก รอเวลาจน รุ่งเช้าสั่งให้ตีค่ายพม่ารบกันจนถึงเที่ยง แม่ทัพสุกี้ถูกฆ่าตายในการรบ ทหารไทยเข้ายึดค่ายโพธิ์สาม ดันของพม่าได้ ในวันที่ ๖ พฤศจิกายน พศ.๒๓๑๐ รวมเวลาสู้รบ ๖ เดือน

.. ๒๑ สงครามเก้าทัพ ผ่านมา ๑๘ ปีหลังจากที่ไทยเป็นเอกราช ในปีพศ. ๒๓๒๘ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พม่าคิดจะตีไทย(อีกแล้ว) โดยมีพระเจ้าปดุงซึ่งเป็น กษัตริย์ได้ ๓ ปีสั่งให้ยกกองทัพมาถึง ๘ ทัพรวมไพร่พลได้ ๑๔๔,๐๐๐ คน หวังจะตีไทยให้จงได้ ทางฝ่ายไทยรวบรวมกำลังพลได้เพียง ๓๐,๐๐๐ คนซึ่งจะเห็นว่าน้อยกว่าพม่าครึ่งหนึ่ง แต่ด้วยพระ ปรีชาสามารถของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯทรงให้กองทัพไปตั้งรับอยู่บริเวณทุ่งลาดหญ้า จ. กาญจนบุรี กรมพระราชวังบวรสุรสิงหนาท ทรงให้นำปืนใหญ่และปืนปากกว้างอย่างยิงด้วยท่อน ไม้เป็นกระสุนไปตั้งเรียงยิงใส่หอรบพม่าหักและพังลงมา ทำให้พม่าล้มตายเป็นจำนวนมาก ทรง จัดตั้งกองโจร โดยมีพระยาสิทธิราชเดโชชัย พระยาทำนุและพระยาเพชรบุรี คุมทหารไปซุ่มดักตี

เสียบียงพม่า แต่ว่าพระยาทั้งสามทำการอ่อนแอไม่มีใจสู้ศึก กรมพระราชวังบวรฯ จึงทรงดำรัสให้
 ประหารชีวิตทั้ง ๓ คนเสีย แล้วตั้งให้พระองค์เจ้าขุนเณรคุมทหารจำนวน ๑๘,๐๐๐ คน ไปเป็น
 กองโจรซุ่มอยู่ที่ลำน้ำแควใหญ่ ไทรโยค ด้วยความฉลาดของกรมพระราชวังบวรฯ จึงคิดอุบายให้แบ
 กองทัพทหารออกไปนอกค่ายในเวลากลางคืน พอรุ่งเช้าให้ถือธงทิวเดินทัพเข้ามาในค่าย ได้สร้าง
 ความครั่นคร้ามให้พม่าอย่างยิ่งเพราะคิดว่าไทยมีกำลังมากมาย รอเวลาจนเห็นว่าพม่าเริ่มอ่อนแอ-
 อดอยากกองทัพไทยจึงเข้าตีทัพที่ ๔ และ ๕ ของพม่าจนพ่าย ยับหนีกลับไป ทางพระเจ้าปดุงทราบ
 ข่าวการพ่ายแพ้ของทัพทั้งสองจึงถอยทัพไป ยังเมืองเมาะตะมะ ส่วนทัพที่เหลือของพม่าก็ถูก
 กองทัพไทยตีแตกจนหมดสิ้น (แสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะมีกำลังคนมากมาย แต่ไร้ซึ่งสติปัญญา ก็พบ
 กับความ พ่ายแพ้ได้เช่นกัน)

หลังจากนั้น ๑ ปี พศ.๒๓๒๕ พม่าก็ยกทัพมาแสนกว่าคนตั้งค่ายที่ท่าดินแดง และสามสบ จ.
 กาญจนบุรี (นี่คือสันดานของผู้รุกราน) สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงให้จัดกองทัพหกหมื่นคน ไปตี
 พม่า รบกันอยู่ ๓ วัน ไทยตีค่ายพม่าได้ พม่าก็แตกพ่ายหนีกลับไป

จากตรงนี้ ๔๐ ปี พม่าต้องรบกับอังกฤษ ในปี พศ.๒๓๖๘ กรมตามสนองพม่าแพ้อังกฤษ และตก
 เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษตราบนาน ถ้าได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติไทยในอดีตแล้ว จะเห็น
 ว่าเป็นชาติที่รักความสงบไม่ชอบรุกรานใคร ตรงข้ามกับพม่าซึ่งได้รุกรานไทยมานานตลอด
 ระยะเวลา ๔๕๐ ปี (ด้วยกรรมบันดาล ทุกวันนี้ประเทศของเขาก็ยังมีแต่ความวุ่นวายไม่สิ้นสุด)

หยดเลือด หยาดน้ำตาของคนไทยต้องหลั่งลงแผ่นดินมากเพียงใด วิรชนของไทยที่ได้เสียสละชีวิ
 เลือดเนื้อ เพื่อรักษาแผ่นดินผืนนี้เอาไว้ให้ลูกหลาน ได้อยู่เย็นเป็นสุขตราบนานเท่านานนี้ ฉะนั้นเราทุก
 คนจึงเป็นหนี้บุญคุณอันใหญ่หลวงนี้ ของจตุตถกษัตริย์ของแผ่นดินตั้งแต่บัดนี้

วันจันทร์เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ปีมะโรง พศ.๒๑๓๕ เป็นวันที่สมเด็จพระนเรศวร ทรงทำยุทธหัตถีชนะ
 พระมหาอุปราช รัฐบาลไทยจึงกำหนดให้วันที่ ๒๕ มกราคม ของทุกปีเป็นวันกองทัพไทย

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็นวันทหารผ่านศึก ถ้าเราไม่มีทหารผู้เสียสละเหล่านี้ ก็คงไม่ได้อยู่เป็น
 สุขเช่นทุกวันนี้ อย่าลืมวิรชน วีรบุรุษและวีรสตรีเหล่านี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - 2453)

ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระราชสมภพเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2396 ทรงได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีทั้งด้านอักษรศาสตร์ โบราณราชประเพณี วิชาการสงคราม และการปกครอง ทั้งยังทรงใฝ่พระทัยศึกษาพระธรรมวินัย ทรงผนวชเป็นสามเณรเมื่อ พ.ศ. 2409 และเป็นพระภิกษุเมื่อ พ.ศ. 2416 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรับบรมราชาภิเษก 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 ขณะทรงมี พระชนมพรรษาเพียง 16 ปี โดยมีสมเด็จพระยาบรมมหาราชวังศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นผู้สำเร็จราชการ การแทนพระองค์ จนทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว จึงเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2416 เสด็จ ครองราชย์นานถึง 42 ปี สวรรคตเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 พระราชกรณียกิจที่สำคัญ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับยกย่องว่าเป็นนักปฏิรูปเปลี่ยนแปลงประเทศ จากแบบเก่ามาสู่แบบใหม่ ทรงเป็นผู้นำในการปรับปรุงขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบสังคม และ ระบอบการปกครองของไทยให้ทันสมัยทัดเทียมอารยประเทศ เช่น ทรงยกเลิกประเพณีการเฝ้าแบบโบราณ มาเป็นการยืนถวายบังคมแบบตะวันตก ทรงยกเลิกการไต่สวนพิจารณาคดีแบบจารีต นครบาลมาเป็นการไต่สวนพิจารณาคดีในศาลแบบปัจจุบัน ทรงยกเลิกระบบทาสได้อย่างละมุนละม่อม ทรงจัดการศึกษาแผนใหม่ ทรงตั้ง โรงเรียนหลวงขึ้นทั้งในพระบรมมหาราชวัง และตามวัดต่างๆ โปรดให้ ปรับปรุงการสาธารณสุข โภคและสาธารณสุขการ เช่น การประปา การรถไฟ และการไปรษณีย์-โทรเลข ทางด้านศาสนา ทรงสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่างๆ ทรงปรับปรุงระบอบการปกครองโดย เสด็จประพาสประเทศเพื่อนบ้าน มีชวา สิงคโปร์ และอินเดีย เพื่อทรงศึกษาการปกครองแบบตะวันตกที่ นำมาประยุกต์ใช้ในประเทศตะวันออก แล้วทรงปรับปรุงการปกครองของไทยให้ทันสมัย โดยทรงแบ่ง ส่วนราชการการบริหารราชการส่วนกลาง เป็น 12 กระทรวง และแบ่งส่วนราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นมณฑล พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งก็คือ ทรงดำเนินวิเทศโยบายอย่างสุขุม คัมภีร์ภาพ ทรงผ่อนปรน ยอมสูญเสียดินแดนบางส่วน ให้แก่ประเทศมหาอำนาจที่แสวงหาอาณานิคมอยู่ในขณะนั้น เพื่อรักษาเอกราชของประเทศไว้ ทรงเป็นที่รักของประชาชนทุกชั้น จนทรงได้รับพระสมัญญานามว่า “สมเด็จพระปิยมหาราช”

ทรงเลิกทาส

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชหฤทัยอันเต็มเปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาธิ คุณแก่พสกนิกรอย่างหาที่สุดมิได้ ทรงเห็นการณ์ไกล และตระหนักในความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุข ของบ้านเมือง การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะเป็นผลสำเร็จได้ต้องทำให้คนไทยได้เป็นไท ไม่มีทาสอีกต่อไป พระองค์จึงได้ทรงดำเนินการเลิกทาส โดยมีให้กระทบกระเทือนถึงเจ้าของทาส

และทาส ด้วยพระราช ฤทธิย์แน่นแน้และทรงพระราชอุตสาหะอย่างยิ่งเป็นเวลาถึง ๓๐ ปี ก็ทรงเลิก ทาสสำเร็จลงตามพระราช ปณิธานที่ได้ทรงตั้งไว้

การเสด็จประพาสต้น

เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใฝ่พระทัยในทุกข์ สุข ของอาณาประชาราษฎร์คือ การเสด็จประพาสต้น เป็นการเสด็จไปเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถ อย่างง่ายๆ โดยไม่ให้มีห้องตราสั่งหัวเมืองจัดทำที่ประทับแรม เมื่อพอพระราชฤทธิย์จะประทับที่ใด ก็ประทับที่นั่น บางครั้งก็ทรงเรือเล็กหรือเสด็จโดยสารรถไฟไป โดยมีให้ใครรู้จักพระองค์ ทำให้ได้ ประทับปะปนในหมู่ รายนร ทรงทราบทุกข์สุขของราษฎรจากปากราษฎร โดยตรง ทำให้ได้ทรง แก้ไขปัดเป่าความทุกข์ยากให้ ราษฎรของพระองค์ได้ผล โดยตรง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - 2468)

ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชสมภพเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2423 ทรงศึกษาภาษาไทยอย่างแตกฉาน แล้วจึงเสด็จไปศึกษาวิชาทหาร ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2436 ขณะทรงมีพระชนมพรรษาเพียง 14 ปี ต่อมาทรงเข้าศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford) เสด็จนิวัตคืนสู่ประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2445 รวมเวลาประทับ ณ ประเทศอังกฤษถึง 9 ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จครองราชย์เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 สวรรคต เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 รวมสิริราชสมบัติ 16 ปี พระราชกรณียกิจที่สำคัญ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินนโยบายการปกครองสืบต่อจาก สมเด็จพระบรมชนกนาถ ในรัชสมัยของพระองค์ การศึกษาของชาติเจริญก้าวหน้ามาก ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การพระศาสนาเจริญสูงขึ้น ทรงทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม และขยายการศึกษาของสงฆ์ให้กว้างขวาง การคมนาคม เช่น การรถไฟ สะดวกสบายขึ้นมาก ทรงดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ อย่างถูกต้อง เห็นการณ์ไกล โดยทรงนำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ส่งทหารเข้าช่วยฝ่ายสัมพันธมิตร มีตรรกในสมรภูมิยุโรป ทำให้นานาชาติรู้จักประเทศไทยมากขึ้น และยังทำให้ประเทศได้รับผลประโยชน์ ด้านต่างๆ ในฐานะประเทศชนะสงคราม พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งก็คือ ทรงบำรุงกำลังรบและปลุกใจ พลเมืองให้รักชาติ ทรงวางระเบียบแบบแผนการทหารแบบยุโรป ทรงจัดตั้งกองทัพอากาศเพิ่มขึ้นอีก กองทัพหนึ่ง ทรงจัดตั้งกองเสือป่าและกองลูกเสือเพื่อปลุกใจพลเมืองให้รักชาติ นอกจากจะทรงเป็นนักการปกครองที่เล็งเห็นการณ์ไกลแล้ว ยังทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่งในเชิงอักษรศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์คำประพันธ์ทุกชนิด ในทุกด้าน เช่น ปลุกใจเสือป่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร โคลงสยามานุสติ เป็นต้น รวมเป็นพระราชนิพนธ์เกินกว่า 200 เรื่อง สมดังที่มหาชนชาวไทยถวายพระนามว่า “พระมหาธีรราชเจ้า”

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทราบว่ราษฎรเบื่อหน่ายการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ก็โปรดให้สร้างบ้านเมืองจำลองขึ้นเรียกว่า “ดุสิตธานี” เพื่อเป็นโรงเรียนสอน เสนาบดีและอำมาตย์ราชบริพารให้รู้จักการปกครองแบบประชาธิปไตย ทรงโปรดให้กระทรวงมหาดไทย เตรียมร่างกฎหมายปกครองท้องที่จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเริ่มการปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเทศบาลอย่าง แท้จริง แต่เสนาบดีบางท่านเห็นว่ากฎหมายนี้ให้สิทธิแก่ราษฎร กว้างขวางเกินไป เรื่องจึงค้างพิจารณา จน กระทั่งเสด็จสวรรคต

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 - 2477)

ทรงเป็นพระราชโอรสองค์สุดท้าย ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระราชสมภพเมื่อวันพุธ แรม 14 ค่ำ เดือน 11 ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2436 พระนามเดิม “สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์” พระนามทั่วไปเรียกว่า “ทูลกระหม่อมเอียดน้อย”

พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ

เมื่อเยาว์วัยทรงศึกษาวิชาภาษาไทย และราชประเพณีโบราณ ครั้นเจริญวัยทรงศึกษาวิชาการทหารม้าปืนใหญ่ แห่งกองทัพอังกฤษ สำเร็จการศึกษาเข้ารับราชการในกองทัพบกไทย ต่อมาได้ไปศึกษาวิชา ฝ่ายเสนาธิการ ประเทศฝรั่งเศส ทรงอุปสมบทเมื่อ พ.ศ. 2460 ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และอภิเษกสมรสกับหม่อมเจ้าหญิงรำไพพรรณี เมื่อ พ.ศ. 2461 ทรงดำรงตำแหน่งในกองทัพบก ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ผู้บัญชาการกองพลทหารบกที่ 2 และผู้บังคับการพิเศษทหารปืนใหญ่ที่ 2 ระยะนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเตรียมผู้สืบราชสมบัติต่อ ซึ่งตกแก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนั้นในปี พ.ศ. 2467 ทรงได้ศึกษาวิชา การปกครองบ้านเมืองและราชการแผ่นดิน ทรงศึกษาขนบธรรมเนียมและหน้าที่ราชการของพระเจ้าแผ่นดิน จากหนังสือราชการที่สำคัญในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ได้ตระหนักว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างแจ่มชัดมาแล้วตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เพียงแต่ยังมีได้เป็นทางการ เท่านั้น

ครั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต พ.ศ. 2468 พระองค์ก็ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อ ในวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 ทรงมีพระราชกรณียกิจสรุปได้ดังนี้ เศรษฐกิจ สืบเนื่องจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศทั่วโลกประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนมาสู่ประเทศไทย พระองค์ได้ทรงพยายามแก้ไขการงบประมาณขอประเทศให้สมดุลอย่างดีที่สุด โดยทรงเสียสละตัดทอนรายจ่ายส่วนพระองค์ โดยมีได้ขึ้นภาษีให้ราษฎร เค็ดคร้อน

การศึกษา ทรงส่งเสริมการศึกษาของชาติทั้งส่วนรวมและส่วนพระองค์ โปรดให้สร้างหอพระสมุดสำหรับพระนคร เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าศึกษาได้อย่างเสรี ทรงตั้งราชบัณฑิตยสภา เพื่อมีหน้าที่บริหารและเผยแพร่วิชาการด้านวรรณคดี โบราณคดี และศิลปกรรม ในด้านวรรณกรรม โปรดตราพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมใน พ.ศ. 2475 พระราชทานเงินส่วนพระองค์ เป็นรางวัลแก่ผู้แต่งหนังสือยอดเยี่ยม และให้ทุนนักเรียนไปศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์จากต่างประเทศ การศาสนา ทรงปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณธรรมดีงาม โดยยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โปรดให้ราชบัณฑิตยสถานสร้างหนังสือสอนพระพุทธศาสนาสำหรับเด็ก ซึ่งนับว่าพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงสร้างหนังสือสำหรับเด็ก ส่วนการศึกษา

ในเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนานั้น ทรงโปรดให้สร้างหนังสือพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ เรียกว่า ฉบับสยามรัฐ ชุดหนึ่ง จำนวน 42 เล่ม ซึ่งใช้สืบมาจนทุกวันนี้

การสุขาภิบาลและสาธารณสุขปโภค โปรดให้ปรับปรุงงานสุขาภิบาลทั่วราชอาณาจักรให้ ทัดเทียมอารยประเทศ ขยายการสื่อสารและการคมนาคม โปรดให้สร้างสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่ง แรกใน ประเทศไทย ในส่วนกิจการรถไฟ ขยายเส้นทางรถทางทิศตะวันออกจากทางจังหวัด ปราจีนบุรี จน กระทั่งถึงต่อเขตแดนเขมร

ในปี พ.ศ. 2475 เป็นระยะเวลาที่กรุงเทพฯ มีอายุครบ 150 ปี ทรงจัดงานเฉลิมฉลองโดยทำนุ บำรุง บูรณปฏิสังขรณ์สิ่งสำคัญอันเป็นหลักของกรุงเทพฯ หลายประการ คือ บูรณะวัดพระศรีรัตน ศาสดาราม พระบรมมหาราชวัง สร้างสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ เพื่อเชื่อมกรุงเทพฯ และธนบุรี เป็นการขยายเขต เมืองให้กว้างขวาง และสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอด ฟ้าจุฬาโลก ด้านการปกครอง ทรงมีพระราชปรารภจะพระราชทานรัฐธรรมนูญในโอกาสกรุงเทพฯ มีอายุครบ 150 ปี ในปี พ.ศ. 2475 แต่ก็มีเหตุที่ยังไม่อาจทำได้ในระบอบนั้น ซึ่งเป็นช่วงที่มีคณะบุคคล คณะหนึ่งถือ โอกาสยึดอำนาจการปกครอง ขอเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน การ กระทำดังกล่าวเป็น พระราชประสงค์ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งพระราชหฤทัยไว้ แต่แรกแล้ว จึงทรงพระราช ทานอำนาจและยินยอมให้ปกครองแบบประชาธิปไตย นับเป็นการ เปลี่ยนแปลงการปกครองชาติเดียวใน โลกที่เลือดไม่นองแผ่นดิน ทรงยินยอมสละพระราชอำนาจ เป็นพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมาย ทรงให้ตราจตุสดมภ์กฎหมายรัฐธรรมนูญที่จะเป็นหลัก ในการปกครองอย่างถาวร การที่พระองค์ทรง เป็นนักประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนี้เอง เมื่อคณะ รัฐบาลบริหารงานไม่ถูกต้องตามหลักการที่วางไว้ พระองค์จึงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 รวมเวลาครองราชย์ 9 ปี พระองค์ทรงประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ และเสด็จสวรรคต ด้วยโรคพระหทัยพิการ ในวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 รวม พระชนมายุ 48 พรรษา

www.bandhit.com/History/History.html